

2026, Vol. 7(3), 659-680
© The Author(s) 2026
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2026.296
Article type: Research Article

Received: 02.03.2026
Accepted: 21.08.2026
Published Online: 27.10.2026

Didem Doğanyılmaz Duman*, Gökhan Duman**, Cansel Uslu***

Bireysel Eylemin Sönümlenen Küresel Yankısı: #Ahoodaryae *The Fading Global Echo of an Individual Action: #Ahoodaryae*

Öz

Bu çalışma, İran'da zorunlu başörtüsü müdahalesine tepki olarak Ahoo Daryaei'nin kıyafetlerini çıkararak gerçekleştirdiği bireysel direnişinin dijitalleşme etkisiyle kısa süreli bir yankı uyandırmasına karşın kalıcı bir harekete dönüşmemesini incelemektedir. X-Twitter verilerinin MAXQDA üzerinden nitel ve tematik analiziyle yürütülen araştırma; dijital iyimserlik ekolünün öne sürdüğü üzere bireysel bağlamda daha özgür bir kamusal alanın oluşmasıyla kadın hakları, dijital alan ve rejim odaklı kodların öne çıktığını, ancak bununla birlikte psikiyatrik suçlama gibi pejoratif düşüncelerin yayılması sağlanarak dijital karamsarlık ve kararsızlık ekollerinin öne sürdüğü üzere dijital kamusal alanın da araçsallaştırılabileceğini göstermektedir. Çalışmanın temel sonucu, dijitalleşmenin bireysel söylemleri ulusötesi dayanışma ağlarına dönüştüren ve yerel direnişleri evrensel özgürlük talepleriyle buluşturabilecek yeni bir kamusal alan işlevi haline gelebilecek bir güç olmasına karşın dijital görünürlüğü her zaman kalıcı bir dayanışma ağına dönüşmeye yeterli gelememesidir.

659

Abstract

This study examines how Ahoo Daryaei's individual resistance (removing her clothes in protest of the mandatory hijab intervention in Iran) failed to transform into a lasting movement despite forming a brief echo through the impact of digitalization. The research, conducted through qualitative and thematic analysis of X-Twitter data via MAXQDA, shows that while the digital optimism school argues that a more liberated public sphere emerges in the individual context, highlighting women's rights, digital space, and regime-focused codes; by spreading pejorative ideas such as psychiatric condemnation as in this case, the digital public sphere can be instrumentalized as suggested by the digital pessimism and indecisiveness schools. The core finding demonstrates that while digitalization has the potential to transform individual discourses into transnational solidarity networks and create a new public sphere capable of connecting local resistance with universal demands for freedom, digital visibility does not always suffice to transform the act into a lasting network of solidarity.

Anahtar Kelimeler

Bireysel eylem, dijital aktivizm, küresel dayanışma, Ahoo Daryaei, X-Twitter, dijital kararsızlık

Keywords

Individual action, digital activism, global solidarity, Ahoo Daryaei, X-Twitter, digital indecisiveness

* İzmir Demokrasi Üniversitesi, d.doganyilmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7785-4416.

** İzmir Demokrasi Üniversitesi, g.duman@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7007-3542.

*** İzmir Demokrasi Üniversitesi, dcanseluslu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6495-4696

Giriş

2024 yılı Kasım ayında İran'ın Tahran kentinde, Azad Üniversitesi kampüsünde zorunlu başörtü uygulamasına yönelik bir müdahaleye maruz kalan Ahoo Daryaei, kıyafetlerini çıkararak iç çamaşırıyla kampüs içinde bir yürüyüş gerçekleştirmiştir. Olay, Daryaei'nin önce gözaltına alınması, ardından akıl hastanesine kapatılmasıyla devam etmiş; ancak çekilen görüntüler X (Twitter) üzerinden kısa sürede paylaşılarak #AhooDaryaei ve #WomenLifeFreedom etiketleri ile uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Süreç, bireysel bir eylemin dijital medya aracılığıyla küresel bir sese dönüşebildiğini; ancak ömrünün ne kadar süreceğine dair soru işaretlerinin olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada sosyal medyada paylaşılan bireysel sosyo-politik eylemlerin dijitalleşme aracılığıyla ne ölçüde ve hangi koşullarda küresel bir boyuta ulaşabildiğine -ya da ulaşamadığına dair bir örneği oluşturan ve Ahoo Daryaei tarafından gerçekleştirilen bireysel eylem ele alınmıştır. Makale kapsamında bireysel eylemlerin sosyal medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmasında dijitalleşmenin etkisi, avantajları ve dezavantajları ile bu etkinin sürdürülebilirliği üzerinde durulacaktır. Araştırma sorusu, bireysel eylemin dijitalleşme yoluyla nasıl küreselleştiği sorusundan ziyade, bu küreselleşme potansiyelinin neden ve nasıl sınırlı kaldığı, hangi söylemsel mekanizmaların bu sınırlanmada rol oynadığı sorusu etrafında kurgulanmıştır. Bu nedenle, sosyal medyanın bireysel eylemleri küresel boyuta taşıma kapasitesi kadar, bu taşımanın kırılganlığı da büyük önem taşımaktadır. Zira kolektif dayanışma ve seferberlik için sunulan *hashtagler* bilginin sınırlar ötesinde yayılmasını sağlasa da (Sebastian, 2025), bu yayılımın kalıcı bir siyasi sonuca dönüşüp dönüşmediği ayrı bir sorgulama gerektirmektedir.

Günümüzde siyasal aktörlerin, sivil toplum kuruluşlarının, derneklerin, sendikaların iletişim biçimleri, söylemleri sosyal medyadaki yerini almakta ve böylelikle gelişen teknoloji ve aktarılan enformasyon kaynaklarına ulaşma biçimleri değişmektedir. Sosyal medyadaki paylaşımların artmasıyla birlikte, ilgili konulara muhatap olan kişiler de bu paylaşımlara destek vermekte ve böylece kolektif etkileşimler güçlenmektedir. Diğer yandan, bu çalışmada odaklanıldığı üzere, bireysel eylemlerin dijitalleşmeyle küresel boyuta ulaşması, teknolojik gelişmelerin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Sosyal medyada paylaşılan tek bir gönderi veya *tweet* ile başlatılan eylemler ve/veya sokakta gerçekleştirilen eylemlerin sosyal medya aracılığıyla paylaşılması, bu eylemlerin küresel ölçekte yayılmasına olanak sağlamaktadır. Bu durum, sosyal medyanın toplumsal hareketlerdeki önemini ve değişen aktivizm biçimlerini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin sosyal medya ağlarından X, kitle toplama ve harekete geçirme konusunda büyük bir öneme sahiptir. Sosyal medya; protestoları/eylemleri duyurmak, destekçilerinde kolektif bir kimlik duygusu yaratmak ve onları kolektif liderlik eylemlerinde harekete geçirmek için kullanılmaktadır (Bortree ve Seltzer, 2009). Eylemlerin coğrafi sınırları aşarak küresel boyuta ulaşmasında dijitalleşmenin eş zamanlı bilgi akışı, kolektif dayanışma unsurları, değişen yeni toplumsal hareket biçimleri etkili olmakla birlikte; bu etkinin ne ölçüde

kalıcı olduğu ayrı bir tartışma konusudur. Bu çalışmanın önemi, yerelde gerçekleşen bir eylemin dijitalleşme aracılığıyla ne ölçüde ve hangi koşullar altında küresel bir yankıya dönüştüğünü; sosyal medyada oluşan aidiyet duygusunun hangi koşullarda kalıcı bir dayanışma ağına dönüştüğünü, hangi koşullarda ise kısa sürede sönümlendiğini incelemektir. Öte yandan dijitalleşme faktörü ile bilgilerin aracısız ve belli medya-iktidar söylemlerinden arınarak alınması, eylemin şeffaflığını artırılmasında önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır; ancak bununla birlikte aynı özgürlükçü ortamın belirlenmiş çerçevelerle hareketin destek mekanizmasının sorgulanmasının da önünü açabileceğinin unutulmaması gerekmektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi benimsenmiş, eylemin gerçekleştiği 3 Kasım 2024 tarihinden itibaren bir hafta içerisinde #AhooDaryaei etiketiyle paylaşılan tweetler MAXQDA aracılığıyla incelenmiştir. Ayrıca veri toplama aşamasında #AhooDaryaei etiketiyle birlikte #WomenLifeFreedom etiketinin de kullanıldığı saptanmış ve araştırmanın zenginliği açısından ilgili *hashtag* de konu bağlamında analize dahil edilmiştir. Böylelikle 3 Kasım 2024-10 Kasım 2024 zaman aralığında, #AhooDaryaei ve #WomenLifeFreedom etiketlerinde paylaşılan Ahoo Daryaei konulu tüm dillerdeki tweetler tümdengelim kodlama tekniği ile analiz edilmiştir. Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analiz yöntemi ile yapılan kodlamalarda öncelikle veriye aşına olma, ilk kodları oluşturma, benzer kodları bir araya getirerek potansiyel temaları yaratma, temaları inceleyerek kontrol etme ve temaları adlandırarak analiz raporu oluşturma adımları izlenmiştir. Bu çalışmanın izleyen bölümlerinde öncelikle eylem, hareket ve aktivizm kavramları ile bunların dijital aktivizm kuramı çerçevesindeki yeri ele alınacak; ardından bireysel eylemin toplumsal harekete dönüşüm koşulları tartışılacaktır. Devamında, #AhooDaryaei örneği üzerinden yürütülen tematik analiz bulguları sunulacak ve son olarak bu bulgular, dijital kararsızlık ve dijital karamsarlık tezleri ışığında tartışılarak çalışma sonuçlandırılacaktır.

Eylem Nedir: Dijitalleşme ve Eylem İlişkisi

Eylem (*action*), “*bir durumun gerçekleşmesini sağlamak veya o durumla başa çıkmak için bir şeyler yapma süreci*” (Dictionary, 2025a) olarak tanımlanırken; hareket (*movement*) “*aynı fikirleri ve amaçları paylaşan bir grup insan*” (Dictionary, 2025b) şeklinde belirtilmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde ise eylem, “*bir durumu değiştirme veya daha ileriye götürme yönünde etkide bulunma çabası*”; hareket ise “*belirli bir amaca varmak veya bir düşüncüyü yerleştirmek için birbiri ardınca yapılan faaliyetler dizisi; akım*” (Sözlük, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Tanımlar arasında karşılaştırma yapıldığında en dikkat çekici hususun “aynı fikirleri ve amaçları paylaşan” olduğunu söylemek mümkündür. Burada eylem ile hareket kavramları arasındaki fark, bireysel ve kolektif eylemleri anlamak ve amaçlar ile talepler etrafında gerçekleşen dönüşümü kavramak açısından önemlidir. Bu hususta, birey veya bir grup tarafından gerçekleştirilen eylemden kolektif bir çaba halindeki harekete dönüşüm evresinin nasıl yaşandığı, hangi unsurların etki ettiği anlaşılmalıdır. Bireylerin, ortak

amaçlar, talepler etrafında bir araya gelmesi ile bu durumun öyle ya da böyle toplumsal/siyasal sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Taleplerin/amaçların toplumsal tabanda ortaklaşması sonucunda, dayanışma ruhu ile hareketin önü açılmaktadır. Dolayısıyla bir harekete zemin oluşturan kolektif eylem, kişisel taleplerin toplamından çok daha fazlasını ifade etmektedir. Bu noktada aidiyet unsuru ön plana çıkmaktadır. Bireysel eylemde görülen salt bir tepki veya talep unsuru; hareketlerde ortaklık, dayanışma unsurlarını da içermektedir. Ayrıca birey, hareket içerisinde kendi benliğini yeniden kurma ve kolektif kimliğini sosyalizasyon süreçleri doğrultusunda yeniden inşa etme olanağına sahip olmaktadır (Yıldırım, 2020). Ancak burada sosyo-politik bağlamın belirleyici bir faktör olduğunun vurgulanması gerekmektedir. Belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelen bireyler arasındaki kolektif bağ, süreklilik, organize olunmuş yapı, ortak çıkar gibi unsurlar, hareketi eylemden ayıran faktörlerdir. Dolayısıyla eylemden harekete geçiş, kişisel taleplerden toplumsal talebe geçişi yansıtarak, var olan sorunun toplumsal tabanda kabul gördüğüne de işaret etmektedir.

Taleplerin toplumsal tabanda içselleştirilmesi, konuyu kolektif kimlik meselesine getirmektedir. Bir toplumsal hareketin oluşması için, sosyo-politik talebin bireysel kimlik nezdinde değil; aynı kolektif kimliği paylaşan tüm bireyler kapsamında benimsenmesi gerekmektedir. Zira var olan toplumsal/siyasal sorunun, salt bireyin kendi çıkarı (kişisel talep) neticesinde değil; aynı toplumsal kimliği paylaşan tüm bireyler boyutunda yaşanmaktadır. Bu düşüncüyü, Rucht ve Neidhardt'ın (2010, 9) toplumsal hareketleri, *“kolektif kimlik bağı ile toplumsal tabanda bir değişimi yaratmak için kolektif eyleme katılan grupların harekete geçirilmiş ağırları”* şeklinde tanımladığı ifadesinde görmek mümkündür. Eylemi toplumsal hareketten ayıran bir diğer ayırt edici husus ise seyirci faktörüdür. Toplumsal hareketteki geniş izleyici kitlesi, farkındalık çerçevesinde hareketi takip etmektedir. Ancak bireysel eylem konusunda seyirciler ve buna bağlı olarak farkındalık görece sınırlıdır. Bu noktada kolektif eylemlerin, değişimi teşvik etme rolünde bireysel eylemlerin ve kolektif eylemlerin etki farkları göz önüne alınmalıdır.

Herhangi bir eylemde farkındalığı ve etkileşimi arttıran günümüzde belki de en önemli araçlardan biri birçok alanda değişimi ve dönüşümü beraberinde getiren dijitalleşmedir. Dijitalleşmeyle, iktidar merkezli yapının tek taraflı iletişim biçimi çerçevesinde bilginin ne zaman ve nasıl dolaşıma gireceğine karar verdiği geleneksel medyanın yerini daha önce içeriklere yalnızca erişme, okuma ve tüketme imkânına sahip pasif konumdaki bireylerin, dijital platformlarının çift yönlü iletişim olanakları sayesinde üretüketici/prosumer konumuna eriştikleri (Apak, 2019) dijital medya almıştır. Bununla birlikte dijital medya platformlarında enformasyonun nasıl aktarılacağını belirleyen kişi ve/veya kurumların ve geleneksel medyada yer alan, bireylerin aldığı mesajları süzgeçten geçiren “eşik bekçileri” (Mutlu, 2017, s. 110) olarak adlandırılan kontrol mekanizmaları bulunmadığından bireyler, sosyal medya aracılığıyla politik bir olaya karşı duruşlarını kendi sözcükleriyle doğrudan paylaşabilir ve kendi ideolojik eğilimleri kapsamında içerik üretirek seslerini duyurabilir olmuşlardır. Buna bağlı olarak, tekil kullanıcıların sosyal medya platformlarında tartışma uzamları oluşturmasıyla ortaya çıkan

yeni sanal kamusal alanlarda mekân ve zaman bağlamlarından azade bir şekilde bilgi akışı sağlanabilmektedir.

“Klasik anlamda siyasetin yeri meclisler, belli bir fiziksel mekâna tabi olarak kamusal alanlar iken yeni medya ile siyasetin niteliği değişmiş, dijital platformlara taşınmıştır” (Çaha, 2020). Böylelikle dijital aktivizm ile siyaset yapım tarzında radikal bir değişiklik yaşandığını söylemek mümkündür. Söz konusu dönüşüm, Manuel Castells’in (1996) ağ toplumu kavramıyla açıklanabilmektedir. Ağ toplumu, bilgi ve iletişim teknolojilerinin küresel ölçekte bireyler ve kurumlar arasında ağlar oluşturarak toplumsal yapıyı şekillendirdiği bir toplum modelini ifade etmektedir. Sosyal medya platformları, bireylerin coğrafi, kültürel ve/veya kimlik sınırlarını aşarak çevrimiçi ağlar içinde kolektif eyleme ve bilgi paylaşımına katılmalarını mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda kullanıcılar; din, dil, ırk, coğrafi konum, meslek veya yaş gibi bireysel kimliklerinden bağımsız olarak çevrimiçi topluluklarda bir araya gelmekte ve kolektif sorunlara bireysel kimliklerini geri planda bırakarak katılım gösterebilmektedir (Ünür, 2019, s. 35). Örneğin Howard Rheingold (2000) sosyal medya ağları aracılığıyla coğrafi/politik sınırları aşan bireylerin birer sanal cemaat oluşturduğunu ifade etmektedir. Sosyal medya platformları, gündemdeki konular veya gündeme gelmesi istenen sorunlar hakkında birer söylem alanı görevi görmektedir. Bu yapı, benzer şekilde Benedict Anderson’un (1995) hayali cemaat metaforu ile de ilişkilendirilebilmektedir, zira tüm bireylerin birbirlerini tanımasalar da zihinlerinde hayali olarak millet oluşturdukları bir birliği kastetmektedir. Sanal uzam özelinde, belki bir millet olarak değil, ancak ortak sorunların paylaşıldığı, düşünüldüğü ve deneyimlendiği bir birlik ruhu bağlamında “cemaat” kavramı toplulukları tanımlamak için kullanılabilir. Başka bir ifadeyle, bireyler fiziksel olarak aynı coğrafi mekânda bulunmasalar bile, sanal mekân üzerinden bilgi paylaşımı yapabilmekte; kolektif kimlikler aracılığıyla dayanışma ağları oluşturarak bir birlik meydana getirebilmektelerdir. Sanal mekânlar üzerinden kurulan bu topluluklar, fiziksel bir aradalıktan bağımsız olarak bilgi paylaşımına olanak sağlamaktadır.

Dijitalleşme ile aktivizmin fiziki bir aradalık gerektiren sokaktan sanala taşınması, sosyal medya önemini bir kez daha ortaya konmuştur. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (2022) *“etkincilik”* olarak çevrilen aktivizm, *“özellikle belirli amaçları olan bir örgütün üyesi olarak, siyasi veya sosyal değişim elde etmek için çalışma eylemleri”* (Dictionaries, 2025c) olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, dijital platformlara taşınan dijital aktivizmi, dijital araçları kullanarak belirli amaç doğrultusunda karar vericiler üzerinde bir baskı unsuru oluşturma amacı güden, sosyal/siyasal değişimi destekleyen kitlesel aksiyonlar şeklinde tanımlamak mümkündür (Ünür ve Doğanyılmaz Duman, 2024, s. 199). Gerek avantajları gerek dezavantajları bulunan dijital aktivizm, yukarıda açıklandığı haliyle dijitalleşmenin herhangi bir eşik beklisine ve/veya farklı kontrol mekanizmalarına tabi olmadığı liberal iyimser yapının doğrudan kabulüne karşı çıkmakta ve farklı ekollere göre gruplaşmaktadır. Bu çalışmanın temel sorunsalına dair açıklayıcı güce sahip olduğu düşünülen bu gruplandırma kapsamında literatür iyimserler, karamsarlar ve kararsızlar olmak üzere üçe ayrılmaktadır. İyimserler, dijital aktivizmin siyasal

konjonktür dengelerini değiştireceğine ve yurttaşları güçlendireceğine inanırken; karamsarlar, dijitalleşmenin yasadışı otoriteyi öne sürmek ve kaos durumunu ortaya çıkarmada bir araç olarak kullanılabileceğini öne sürmektedir. Kararsızlar ise dijital teknolojiye ne olumlu ne olumsuz anlam yüklemekte; değişikliğin az olacağına ve siyasi güç dağılımlarının/dengesinin kalıcı olacağına inanmaktadırlar (Sivitanides ve Shah, 201, s. 5).

Dijitalleşmenin bireylerin özgürlük alanını genişleteceğine ve bununla birlikte çok sesliliği artıracığına dair var olan inancı temel alan iyimser yaklaşıma karşın; dijital aktivizme yönelik karamsar ve kararsız yaklaşımlar, alanyazında daha somut biçimde de tartışılmaktadır. Morozov (2011), sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen düşük maliyetli katılım biçimlerini tıklama aktivizmi/slaktivizm kavramıyla eleştirerek, beğeni, *retweet* ya da *hashtag* paylaşımı gibi eylemlerin gerçek bir siyasi bedel taşımadığından kalıcı bir örgütsel baskı üretmediğini öne sürmektedir. Bu eleştirinin, dijitalleşmenin somut bir birlik duygusu oluşturarak üre-tüketicilerin ortak paydada buluşabilecek bir cemaat olabilme yetisinin de yeniden düşünülmesini beraberinde getirdiğini belirtmek gerekmektedir. Zira, Gladwell (2010), sosyal medyanın yukarıda açıklanan kolektif aidiyet ve/veya bir sanal cemaat oluşturma gücüne sahip olmadığını aksine zayıf bağlar ürettiğini, oysa kalıcı toplumsal hareketlerin bir örgütlenme ve güçlü bağlar gerektirdiğini savunmaktadır. Tufekci (2017) ise dijital araçlarla hızla büyüyen hareketlerin taktik hız kazandığını, ancak geleneksel toplumsal hareketlerin yıllar içinde inşa ettiği örgütsel kapasiteden yoksun olmasından dolayı aynı hızla sönmelendiklerini ileri sürmektedir. Bu çalışma, söz konusu tartışmaları Ahoo Daryaei örneği üzerinden ampirik olarak incelemeyi amaçlamaktadır.

Bireysel Eylemin Toplumsal Harekete Dönüşmesi

“Bireysel şikayetlerden toplumsal taleplere evrilen mücadele süreci, hareket olgusunun gelişimiyle şekillenir.” (Yıldırım, 2020, s. 13).

Bireysel eylem, yalnızca bir kişinin yaşadığı sorun/sorunlara yönelik bir protesto biçimini ifade ederken; toplumsal hareket, ilgili sorunun/sorunların toplumsal tabanda da bir karşılık bulması sonucunda oluşan kolektif bir mücadele biçimine karşılık gelmektedir. Başka bir deyişle, bireyselden toplumsala geçiş durumu, bireylerin benzer ihtiyaçları/talepleri doğrultusunda şekillenerek harekete evrilebilmektedir (Yanık ve Öztürk, 2015).

Geleneksel medyaya kıyasla dijital medya; bireysel protestoların anlık, hızlı ve etkileşimli biçimde yayılmasına ve bireylerin iletilenden farklı sosyo-politik gerçekliklerle yüzleşmelerine olanak sağlamaktadır. Örneğin, geleneksel medyanın hükümet tekelinde olduğu bir ülkede, hükümet karşıtı protestoların haberlerinin eşik bekçilerine takılarak sansürlenmesi ve/veya yayımlanmaması olasıdır. Bu durumda bireyler, böyle bir protestonun gerçekleşmediği ve her şeyin toplumca kabul edildiği bir yönetim atmosferinde yaşadıklarını düşünebilir; ayrıca alınan

ve uygulanan tüm siyasi kararları “normal” olarak değerlendirebilirler. Bu nedenle, medyanın önemi yalnızca toplumsal hareketlerin oluşmasını sağlamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bu eylemleri küresel boyuta ulaştırma potansiyeliyle de kritik bir hal almaktadır. Sosyal medya platformlarının (*X-Twitter, YouTube, Instagram*) etkileşimli, anlık ve hızlı yapısı, kitlesel harekete zemin hazırlayabilmektedir. Bu sayede bireyler, dayanışma unsurlarına hızla yanıt verebilmekte, tepkilerini anlık olarak gösterebilmekte ve ilgili hareketin farkındalık yaratarak seyirci kazanmasına ve buna bağlı olarak büyümesine katkıda bulunabilmektedirler. Burada esas çalışma konusuna geçmeden önce analiz sırasında sıklıkla karşılaşılan ve aynı coğrafyada benzer sebeple gerçekleşen farklı bir eylem olan #MahsaAmini'den söz etmek gerekecektir.¹ 13 Eylül 2022 tarihinde rehberlik devriyesi² tarafından başörtüsünü uygun takmadığı gerekçesiyle Tahran'da göz altına alınan Mahsa Amini, bu süreçte fenalaşarak hastaneye kaldırılmış ve iki gün komada kalmasının ardından hayatını kaybetmiştir (Ahmadi, 2024). Eylül 2022'de Mahsa Amini cinayetini protesto etmek adına düzenlenen eylemlerde oluşan İran'ın özgürlük hareketinde, zorunlu başörtüsüne ve insan hakları ihlallerine karşı protestolar gerçekleştirilmiş ve sosyal medya aracılığı ile küresel boyutta destek görmüştür. Mahsa'nın ölümü, özgürlüğün direniş eylemi olarak ifade bulmasının tetikleyicisi olmuş, protestoların ilk yirmi gününe ilişkin raporda, sokak protestoların yanı sıra dijital alanda da mücadelelerin gerçekleştiği gözler önüne serilmiştir. Öyle ki çok sayıda hükümet sitesi *hack*lenmiş ve #MahsaAmini 300 milyondan fazla *tweete* ulaşan ilk *hashtag* olmuştur (Human Rights Activists New Agency, 2022). Bu durum, dijital alanda kurulan dayanışma ağlarının, dijital sansür ve protestoları engellemeye yönelik girişimlere rağmen, sokak protestolarıyla desteklenerek kısa sürede birçok ülkeye yayılmasını mümkün kıldığını ortaya koymaktadır.

Dijital platformların algoritmik yapısı, protestoların kısa sürede etkileşim içinde olunarak örgütlenmesine ve geniş kitlelere ulaşmasına olanak tanısa da protestolar çoğunlukla fiziksel bir mekânda bulunarak eyleme katılmayı gerektirmektedir. Bununla birlikte, küresel yayılım, dijital ve kamusal alandaki söylemlerin hızla benimsenmesiyle beliren çağdaş protestoların bir özelliği de fiziksel ve dijital eylemlerin iç içe geçtiği performanslardır. Örneğin sokak protestolarının yanı sıra Avustralya, Belçika, Kıbrıs, Türkiye ve ABD'de #MahsaAmini hareketini yankılamak ve desteklemek için kadınlar dijital alanda, kameralar önünde saçlarını kesmişlerdir (Lavender ve Peetz, 2022). Dolayısıyla İran'da başlayan Mahsa Amini hareketi; bireysel bir eylemin dijitalleşmenin etkisiyle ve fiziki protestoların desteğiyle nasıl küresel ölçekte duyurulabileceğini göstererek (Danesh ve Athari, 2024), sosyal medyanın nasıl önemli bir araç olabileceğini gözler önüne sermektedir (Prier, 2017). Yukarıda sözü edilen örnek, sosyal medya platformlarının bireysel sesleri bir araya getirerek toplumsal değişim yaratma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, Ahoo Daryaei olayının, yine İran'da bireysel olarak başlayan, görüntülerin sosyal medya aracılığıyla yayılmasının ardından #AhooDaryaei, #WomenLifeFreedoom etiketleriyle kısa süreli bir yankı uyandırmasına karşın kalıcı bir harekete dönüşmemiş olması incelenmektedir.

#Ahoodaryaei

İran’da 2024 yılında başörtü yasasına karşı Ahoo Daryaei adlı öğrenci tarafından, İslami Azad Üniversitesi kampüsü içerisinde gerçekleştirilen bireysel eylemde Daryaei kıyafetlerini çıkarmış ve diğer öğrenciler tarafından video kaydına alınmıştır. Görüntülerin sosyal medyada paylaşılmasının ardından #Ahoodaryaei etiketiyle destek paylaşımları yapılmıştır. Ahoo Daryaei, polis memurları tarafından arabaya bindirilerek gözaltına alınmıştı (Oliphant ve Makoi, 2025). Açıklamalara göre, Ahoo Daryaei, Basij paramiliter gücünün üyeleri tarafından başörtüsünün ve kıyafetlerinin yırtılması sonucu kıyafetlerini çıkararak yapılan tacizi kampüste protesto etmiştir. İki çocuk annesi ve eşinden ayrılmış olan³ Daryaei’nin akıl sağlığı sorunu olduğu üniversitenin halkla ilişkiler müdürü tarafından; öğrencinin akıl sağlığı merkezine sevk edildiği ise yerel bir gazete tarafından bildirilmiştir (Habertürk, 2024). Uluslararası basında bu durumun bir ilk olmadığı ve zorunlu başörtüsünü protesto eden kadınların İranlı yetkililer tarafından daha önce de akıl sağlığı sorunlarıyla etiketlendiği belirtilmiştir (Howard, 2024). Görüntülerin yayınlanmasının ardından paylaşılan *hashtag*lerle birlikte küresel destek çağrısı yapılmasıyla diğer ülkelerin gündeminde insan hakları, özgürlük bağlamında yer alarak buna yönelik yaptırım uygulanabilmesi hedeflenmiştir. Örneğin Uluslararası Af Örgütü, İranlı yetkililere, Daryaei’nin “derhal ve koşulsuz” serbest bırakılması yönünde çağrıda bulunmuştur (Kassam, 2024).

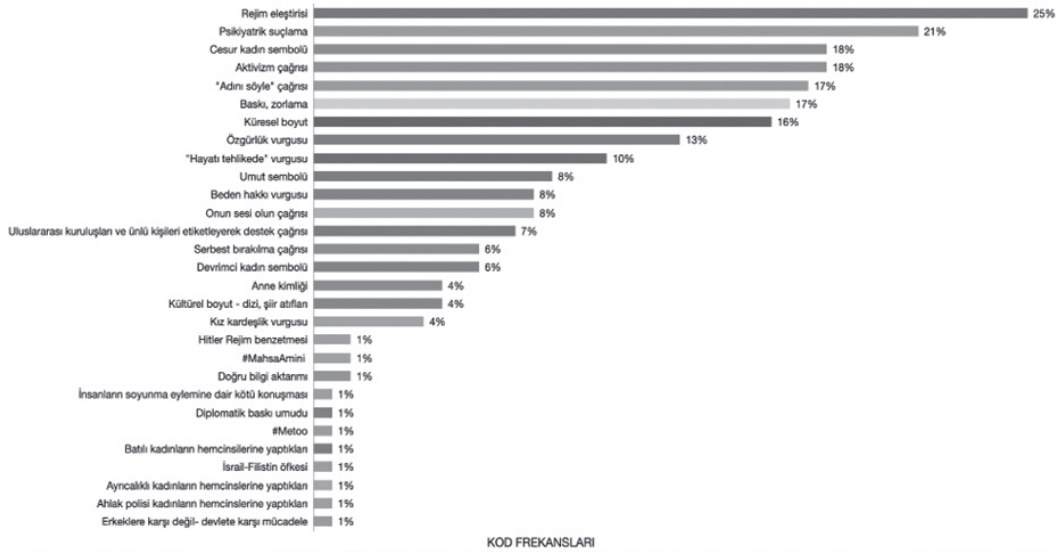
İlgili protestonun gerçekleştiği ilk bir hafta zaman sınırlılığı olarak seçildiğinde #Ahoodaryaei ile 111 *tweet* paylaşılrken; #WomenLifeFreedom ile 47 *tweet* paylaşılmıştır. Toplamda her iki *hashtag*de 56 İngilizce, 12 Fransızca, 5 Almanca, 5 Katalanca, 1 Felemenkçe, 21 Türkçe, 1 Yunanca, 1 Çekçe, 2 İtalyanca ve 54 Farsça *tweet* paylaşılmıştır. AhooDaryaei *hashtag*inin Farsçadan diğer dillere transkripsiyonlarında hatalı da olsa diğer versiyonlarda paylaşımlar olabileceği göz önüne alınarak #AhuDeryai, #Ahoodaryaei paylaşımları da aratılmış ve bu versiyonlarda da toplam 28 *tweet*e ulaşılmıştır. Analizin, *hashtag* kullanımı üzerinden yapıldığını belirtmek gerekmektedir. X üzerinden *hashtag* kullanılmadan paylaşım yapılması ve/veya X hesabının gizli olması gibi faktörlerin araştırmaya dahil edilen tweet sayısını azalttığı gerçeğiyle birlikte paylaşılan tweetlerin sayısı göz önüne alındığında kısıtlı bir veri alındığı görülebilir. Ancak bu sayısal tablo, yalnızca bir veri sınırlılığı olarak değil, doğrudan çalışmanın bulgusunun bir parçası olarak okunmalıdır: İlgili hareketin dijital ömrü bir diğer deyişle bir haftalık zaman dilimi içerisindeki paylaşım hacmi görece düşük bir seyir izlemiştir. Bununla birlikte altının çizilmesi gereken bir diğer önemli konu, Farsça yapılan paylaşımlardır. Bu paylaşımların öncelikle İran’da gerçekleşen eylemi ülke sınırları içerisindeki diğer kullanıcılara duyurmayı amaçladığını söylemek mümkündür. Ancak bununla birlikte üyelerin birbirlerine bağlanmasını ve kolektif bir şekilde eyleme geçmesini sağlaması açısından diaspora üzerindeki etkinin de incelemeye dahil edilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmuştur. İletişim teknolojilerinin gelişimi ile diaspora kavramının da dönüşüme

uğradığı günümüzde; aidiyet, kimlik konuları dijital alanlarda da dile getirilmektedir (Tiryaki ve Mohammed, 2023). Bu kapsamda, dijital mecralarda üretilen eylemlerin diaspora topluluklarının anavatanlarıyla olan bağlarını güçlendirmede, aidiyet temelli kimliklerini sürdürmelerinde ve ulusötesinde kolektif eylemlerin örgütlenmesinde önemli bir rol üstleneceği söylenebilir. Bu doğrultuda, Farsça bilen diaspora topluluklarına ulaşmayı hedefleyen bir iletişim stratejisi aracılığıyla protestoların küresel ölçekte görünürlük kazanmasının ve uluslararası düzeyde yayılımının amaçlandığı olasılığı da değerlendirilmektedir. Dolayısıyla çalışmanın temel argümanının küresel yankı incelemesi olmasından dolayı Farsça tweetlerin kapsam dışı bırakılması düşünülmüş ancak etkileşim yoğunluğu dikkat çekici olduğundan ve diaspora etkisi ihtimali göz önünde bulundurulduğundan araştırmaya dahil edilmiştir. Bununla birlikte, incelenen *tweet*ler arasında Farsça paylaşımların diğer dillere kıyasla belirgin biçimde daha yüksek görünürlük elde ettiği gözlemlenmektedir. Nitekim Farsça yazılmış bir *tweet*in görüntülenme sayısı 122 bine ulaşırken, diğer dillerde paylaşılan *tweet*lerde ulaşılan en yüksek görüntülenme sayısı yalnızca 16 bin düzeyinde kalmıştır. Bu farklılık, Farsça içeriklerin çok daha geniş bir kullanıcı ağı tarafından dolaşıma sokulduğunu ve etkileşimin belirli bir dil topluluğunda yoğunlaştığını düşündürmektedir.

Kelime kullanım sıklığının incelenmesiyle gerçekleştirilen analizde, dil birliğinin büyük önem arz etmesi nedeniyle tüm *tweet*ler Türkçeye harfi harfine çevrilmiş ve *tweet*lerde yan anlam aranmamıştır. Nitel veri analizlerinden tematik analiz kullanımı sonucu üç tema, yedi kategori belirlenmiş, bu kategorilerde alt kodlar oluşturulmuş ve MAXQDA aracılığı ile oluşturulan kodlamalarda tümevarım tekniği kullanılmıştır. İlgili *hashtag*ler kapsamında toplanan *tweet*lere detaylı bir okuma ile aşına olunduktan sonra kodlama aşamasına geçilmiştir. Şekil 1’de yer alan kelime bulutunda *tweet*lerde en sık geçen kelime frekansları toplanmış olup kodlama aşamasında faydalanılmıştır. Paylaşılan *tweet*lere kapsayıcı bir bakış sunması açısından önemli bir gösterge olan kelime bulutu, verilerde geçen kelime frekanslarını yansıtmaktadır. Kelime bulutu incelendiğinde en çok *ahoodaryaei*, *karşı*, *kadınlar*, *dayanışma*, *protesto*, *aktivizm*, *psikiyatri* kelimeleri görülmektedir. Bu kapsamda *aktivizm*, *kadınların ezilmesi*, *kadın hakları dayanışma*, *psikiyatri suçlaması* gibi kodlamaların, kelime bulutu ile paralellik gösterdiğini ve kodlamaları desteklediğini söylemek mümkündür.

Şekil 2’de yer alan kodlamalar ve kod frekansları ise toplanılan *tweet*lerde hangi kodun daha sık geçtiğini göstermekte ve böylelikle baskın olan söylemi ortaya çıkarmaktadır. Yapılan kodlamalar ile *tweet*lerde ortak unsurlar bulmaya çalışılarak tümevarımsal bir yöntem uygulanmıştır. Analiz sonucunda kadın hakları, dijital alan ve yönetim-rejim olmak üzere üç tema oluşturulmuştur. İleriki sayfalarda detaylandırılacağı üzere *rejim* kategorisinin bir alt kodu olan *rejim eleştirisi*, kod frekanslarında %25 ile ilk sıradadır. Söz konusu durum, bireysel bir eylemin siyasal sistem içerisinde değerlendirilerek mevcut yönetim düzeninin bir sonucu olarak okunduğunun bir göstergesi olmakla birlikte ilgili eylemin X’de bütüncül bir şekilde incelenerek makro bir sorunun sembolü olarak okunmuş olduğunu düşündürmektedir.

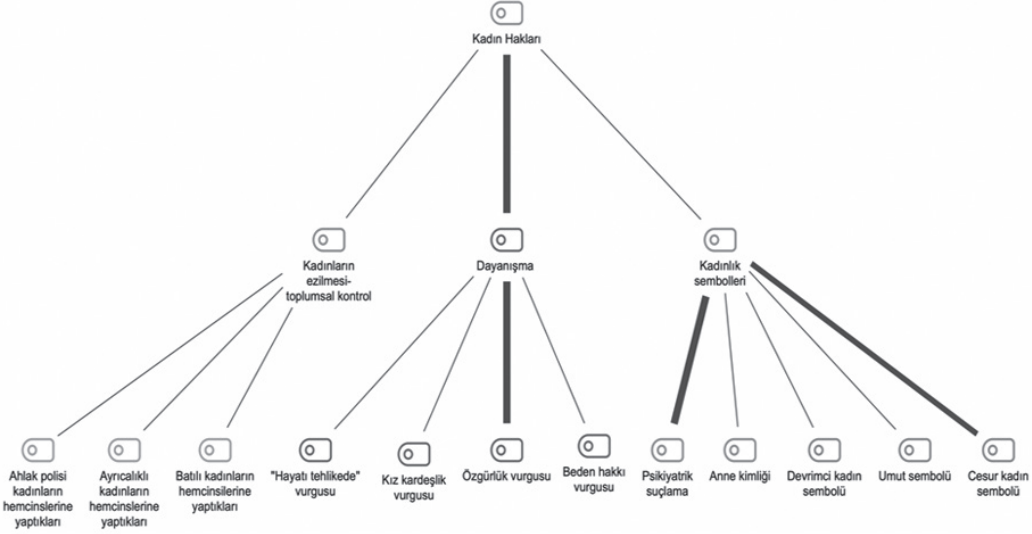
Şekil 2
Kod Frekansları

bireysel eylemin anormalleştirilerek psikiyatrik bir suçlama yöneltmesiyle, hareketin küresel boyuta ulaşmasının engellenerek sönümlenmesine yön verdiğini söylemek mümkündür. X'de Daryaei'nin akıl sağlığının yerinde olmadığı suçlamalarından söz edildiği tweetler, bu suçlama ile hastaneye kapatıldığının duyurulmasıyla ilgilidir. Modern toplumun rasyonel ve irrasyonel kavramlarını nasıl inşa ettiğini inceleyen Foucault (2017), deliliğin tıbbi bir gerçeklikten ziyade iktidar mekanizmaları tarafından üretilen sosyolojik bir kurgu olduğunu savunmaktadır. Biyolojik bir durumdan ziyade, iktidar aktörlerinin kendi normalliklerini göstermek adına "delilik" ile kişiyi nasıl ötekileştirdiğini ve toplumsal olarak dışlayarak susturduğunu inceleyen Foucault (2017), deliliğin toplumsal bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, tarih boyunca yaşanan "dışlama" pratiğinin bir örneği Daryaei'nin kendi bedeni üzerinden gerçekleştirdiği protesto sonrasında yaşanmaktadır ve daha önce de belirtildiği üzere İranlı yetkililer tarafından başvuru bir yöntem olarak dikkat çekmektedir. Öne çıkan bir başka husus, Ahoo Daryaei'nin ataerki zihniyetin kadın bedeni üzerindeki tahakkümüne karşı direniş sembolünün bir parçası olarak "cesur kadın" olarak tanımlanmasıdır. Detaylı olarak tüm kodlara bakıldığında; *kadınların ezilmesi-toplumsal kontrol* kategorisi, patriarkal tahakkümünün diğer kadınlar tarafından da sürdürüldüğüne yönelik paylaşılan *tweetler* çerçevesinde kodlanmıştır. Örneğin ahlak polisi kadınlarının, tüm kadınların ezilmesini mümkün kıldıkları, protestoların ayrıcalıklı kadınlar tarafından baltalanmaya çalışıldığı ve Batı'daki kadınların bu protestoları romantik bir şekilde yalnızca söylemde kullandıkları;

Şekil 3

Birinci Tema: Kadın Hakları

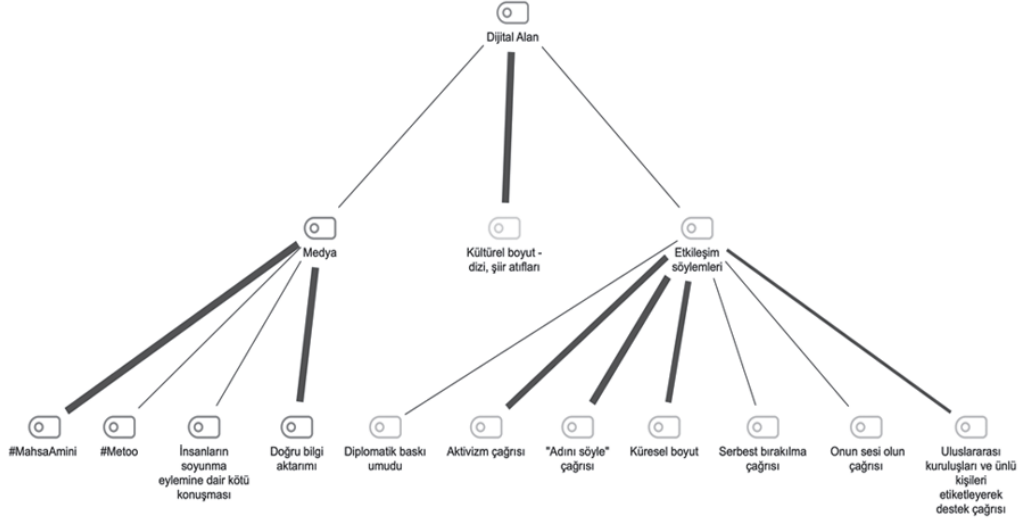

ancak mücadeleye dair bir eylemde bulunmadıklarına dair eleştiriler söz konusudur. Bu eleştiri, dijital sürecin fiziksel desteğe ihtiyaç duyduğunun bir göstergesi olarak okunabilir. *Dayanışma* kategorisinde en çok *özgürlük vurgusu* kodlanmış ve ilgili eylemin bir özgürlüğe yürüyüş simgesi olduğu ve Daryaei'nin öleceğini bile bile özgürlüğe yürüdüğü ifade edilmiştir. Diğer alt kodlarda ise Daryaei'nin hayatının tehlikede olduğu ve yardım çağrısı, kız kardeşlik vurgusu ile tüm kadınların onu desteklediği belirtilmektedir. Son olarak *beden hakkı vurgusu* kodunda ise bedenin rejime değil, yalnızca kadına ait olduğu ve Daryaei'nin gerçekleştirdiği eylem ile bedenini bir muhalefet simgesine dönüştürdüğü vurgulanmıştır. *Kadınlık sembolleri* kategorisinde ise yukarıda değinildiği üzere psikiyatrik suçlama ve cesur kadın sembolü kodlamaları öne çıkmaktadır. Psikiyatrik suçlama, eylemin gerçekleştirilmesine yönelik irrasyonel bir temel oluşturulmaya yönelik bir çerçeveleme olarak okunabilir. İlgili *tweet*lerde, Daryaei'nin akıl hastanesine kapatıldığı, zorla ilaç verildiği ve uyuşturulduğu duyurularak yardım çağrısında bulunulmuştur. İki küçük çocuğu ile anne kimliği, tarihe geçen bir devrimci kadın olduğu ve böylelikle bir umut ışığı olarak görüldüğü, en çok ise kahramanca protesto edişinden dolayı cesur kadın sembolü şeklinde görülmesi söz konusudur.

Dijital alan teması altında yer alan *medya*, *kültürel boyut- dizi*, *şiiir atıfları* ve *etkileşim söylemleri* kategorileri *tweet*lerde hem etkileşim hem de bilgi edinme-duyurma boyutlarını yansıtmaktadır. Örneğin *medya* kategorisi altında Daryaei'nin eyleminden söz edilirken Mahsa Amini örneği de verilerek iki kadın arasında benzetmelere gidilmiştir. Söz konusu durum, dijital platformlarda bellek hafızasını güçlü tutma amacıyla geçmişe yönelik hatırlatmaları

Şekil 4

İkinci Tema: Dijital Alan

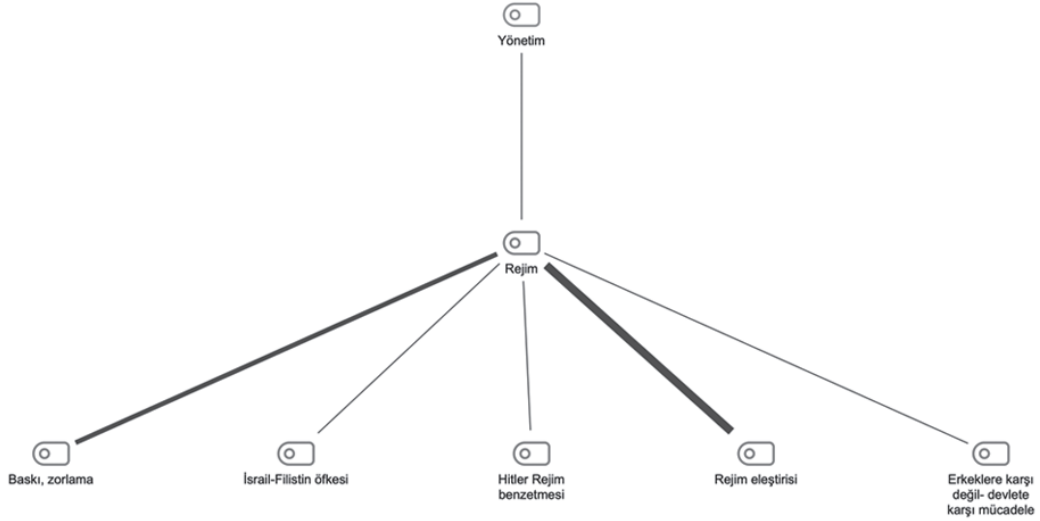

tazelemektedir. Örneğin Daryaei ve Amini'nin hayatlarını ve haklarını kontrol eden rejimle mücadele ettikleri dile getirilerek cesur kadın sembolü yinelenmekte ve diğer ülkelerdeki siyasi tartışmalardaki umut ışığı yerini korumaktadırlar. Medyada *insanların soyunma eylemine dair kötü konuşması*, toplumsal baskıların bir diğer yüzünü göstermektedir. Kadın hakları konusunun mu yoksa salt soyunma eyleminin mi toplum tarafından onaylanmadığı soru işaretidir. Toplumun kendi normlarını da dijital platform üzerinden duyurması, hareketin gidişatını ve/veya diğer kişilerin düşüncelerini-davranışlarını etkileyebilecek güçlü bir araç konumundadır. Bir diğer yandan *Kültürel boyut- dizi, şiir atıfları* dikkat çekici bir kategoriye oluşturmaktadır. Bir kullanıcı, Amerikalı şair ve aktivist Maya Angelou'nun "[b]ir kadın ne zaman kendi sesini duyurmak için ayağa kalksa, planlamamış bile olsa, tüm kadınlar için de ayağa kalkmış olur." sözünü paylaşarak kadınlar arasındaki dayanışma unsurunu kültürel bir atıfla vurgulamıştır. Bir diğeri Amerikalı yazar Sylvia Plath alıntısındaki özgürlük vurgusudur: "Fakat Tanrım, ben herkesle elimden geldiğinde derinlemesine konuşmak istiyorum. Açık bir arazide uyuyabilmek, Batıya seyahat edebilmek, geceleri özgürce yürüyebilmek istiyorum..." Dizi alıntısına örnek ise Londra'da *The Handmaid's Tale*⁴ dizisindeki kadınların canlandırılarak Daryaei için protesto düzenlenmesidir. İlgili kodda; özgürlük, dayanışma, beden hakları vurgularının yoğunlukta olduğu alıntılar paylaşılarak dayanışmaya destek verildiğini söylemek mümkündür.

Etkileşim söylemleri, şüphesiz en fazla alt koda sahip olan kategori olarak eylemin küresel boyutuna ve çeşitli çağrılara odaklanmaktadır. Daryaei'nin hayatta kalmasına yönelik

Şekil 5

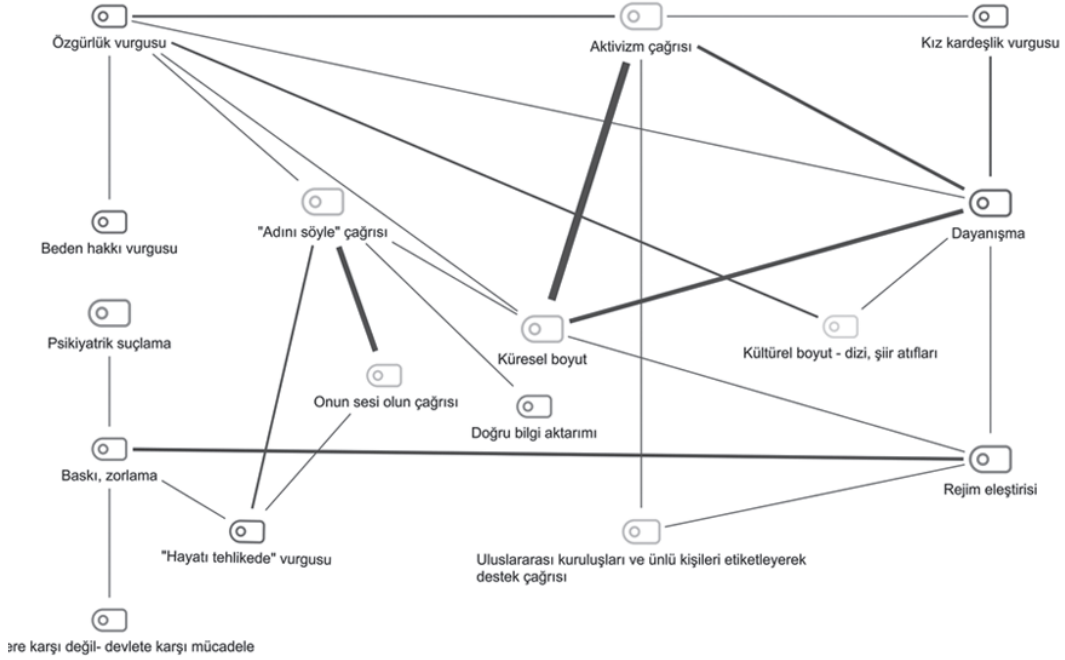
Üçüncü Tema: Yönetim

tek umudun diplomatik baskı olduğu kodu ile *tweet*lerde bu amaca yönelik uluslararası kuruluşları ve destek adına ünlü kişilerin etiketlenmesi kodu ilişkilidir. Bu kapsamda, dijital platform X, yalnızca bilgi almak/duyurmak amacıyla değil aynı zamanda küresel boyutta bir destek çağrısında bulunmak amacıyla da kullanılmaktadır. Kod frekansının yüksek olduğu *aktivizm çağrısı* kodu, ilgili öneriyi destekler niteliktedir. Örneğin, bir kullanıcı tarafından *dayanışmanın gerçek uluslararası eylem gerektirdiği* söylemi yalnızca protestoların izlenmekle değil; aktif olarak eylem içerisinde olma gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda teokratik rejim kurbanı olan tüm kadınlara destek vermek üzere 5 Kasım’da Paris’te Panthéon Meydanı’nda, 8 Kasım’da Londra Piccadilly Circus’da toplanacaklarını duyuran *tweet*ler açıkça *eylem* çağrısıdır ve birçok kişiye ulaşması bakımından X platformu kullanılmıştır. Rejimle mücadele çerçevesinde demokratik bir İran için mücadele ve değişim çağrısı, İran’da kamusal alanda aktivizm göstergesi olarak diğer kadınlarda kamusal alanda başörtülerini çıkarmaları aktivizm örnekleridir. *Adını söyle* çağrısı (*say her name!*) ile Daryaei’nin unutulmaması, paylaşılarak görünür kılınması, küresel boyutta konuşularak gündemde tutulmaya çalışılması İran rejiminde baskıyı göstermek için bir fırsat olarak görülmektedir. *Küresel boyutta* dünyanın ilgili protestoyu ve aktivizmleri takip etmesi, Fransa ve İngiltere’de mitingler düzenlenmesi, uluslararası kuruluşların Daryaei’nin koşulsuz olarak *serbest bırakılması* ve ailesine uygulanan baskının hafifletilmesi adına acil olarak harekete geçmeye çağrılması örnektir. *Onun sesi olun* (*be her voice!*) çağrısı ile *hashtag* kullanarak etkileşim artırmayı, sessizliği bozarak viral hale getirmeyi ve Daryaei’nin yalnız olmadığını duyurmak amaçlanmaktadır. Bu kısımda

Şekil 5

Kod Birlikte Oluşturma Modeli (Çakışan Kodlar)

uluslararası kuruluşları ve dijital platformlar aracılığıyla takipçilerini etkileyecek güce sahip “dijital kanaat önderleri” olarak anılabilecek kişileri etiketlemek ayrı bir önem taşımaktadır. Sesini daha çok duyurabilecek güçte olmaları nedeniyle etkileşim artırdığı gibi diğer kurum ve kişilerin de desteğin kazanılmasına fayda sağlayabilmektedir.

Son tema olan *Yönetim*, rejime yönelik eleştirileri ve benzetmeleri yansıtmaktadır. Tüm alt kodlar rejim ile ilişkili olması açısından yalnızca tek bir kategori belirlenmesi, bütünlük açısından tercih edilmiştir. Kod frekansı açısından *rejim eleştirisi* ve *baskı, zorlama* alt kodları öne çıkmaktadır. *Rejim eleştirisi* kodunda Daryaei’ye karşı yapılan insanlık dışı eylemlerin kınandığı, baskıcı, zalim ve acımasız rejime karşı yapılan protestoların desteklendiği, radikal İslamcı molla rejiminin kadınların özgürlük ve adalet için verdiği amansız mücadeleye yıkılacağı, kadınların özgürlüğünü temel almayan rejimlerin ne ahlaki ne bağımsız olduğu söylemleri toplanmıştır. İlişkili olan *baskı, zorlama* alt kodunda; Daryaei’nin ailesi ve arkadaşlarının ciddi baskı altında oldukları, sistematik olarak baskı uygulayan rejimin Daryaei’ye işkence ve cinsel şiddet uyguladığı iddiaları, aktivistler baskıcı bir şekilde hapis cezası ile cezalandırıldığı ve psikiyatri suçlamasının daima ataerkil baskının aracı olduğu işlenmektedir. *İsrail-Filistin öfkesi* kodunda, İranlıların hak ettikleri özgürlüğe belki de sahip

olmadıkları ancak en azından hastanelerde diri diri yakılmadıkları söylemi, İsrail yanlısı İran muhalefetine karşı duyduğu öfkeyi, Daryaei protestolarında dile getirmişlerdir. *Hitler Rejim benzetmesi* ise Daryaei'ye yöneltilen psikiyatrik suçlama ile ilişkilidir. Şöyle ki X'de bir kullanıcı tarafından; Hitler rejiminin muhalifleri susturmak için psikiyatrik hastaneleri kullanması, İran'daki rejim ile benzetilerek İslamcı Nazizim adı altında Daryaei'nin de aynı şekilde işkence gördüğü ifade edilmiştir. *Erkeklere karşı değil-devlete karşı mücadele* dikkat çekici bir diğer alt kodu oluşturmaktadır. İran'daki kadınların mücadelesi, salt erkeklere karşı verilen bir mücadele değil, sistematik olarak baskı uygulayan İslam devletine karşı doğrudan verilen bir mücadeledir. Daryaei ve Mahsa gibi kadınlar örnek verilerek onların soyut kavramlarla değil, hayatlarını kontrol eden ve haklarını ortadan kaldırmaya çalışan rejimle mücadele ettikleri vurgulanmaktadır.

Oluşturulan temaların ve kategorilerin tek tek ele alınmasının ardından tüm kodların birbiriyle ilişkisini anlamlandırmak adına *kod birlikte oluşma modeli (çakışan kodlar)* çıkarılmıştır:

Çakışan kodlar modeli, hangi kodların birlikte kodlandığını ve oluşan frekans düzeylerini yansıtmaktadır. İlgili model, yalnızca temaların sıklığını değil, temalar arası etkileşimi de göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Dolayısıyla kodların ilişki haritasını ve kodlar arası ortak hangi temaların işlendiği; kolektif duygu, düşünce ve zihniyetin belirlenmesi açısından önemli olup farklı temaların veya kategorilerin birlikte nasıl ortaya çıktığının anlaşılmasını sağlamaktadır. Bir diğer açıdan, kodlamanın yalnızca sıklığa değil, bağlama dayandığını da göstermesi açısından oluşturulan temaların uyumlu olduğu doğrulanmaktadır.

İlgili model ile farklı kodların birbiriyle kesişim noktaları incelenerek, belirli veri segmentlerinde birden fazla kodun aynı anda ortaya çıktığı durumlar belirlenmiş ve böylelikle dijital aktivizm söyleminin çok katmanlı yapısı görünür kılınmıştır. Analiz sonuçları, en sık çakışan kodların *aktivizm çağrısı*, *küresel boyut*, *dayanışma*, *rejim eleştirisi*, *özgürlük vurgusu* ve *adını söyle çağrısı* olduğunu göstermektedir. Bu çakışmalar, dijitalleşmenin yalnızca bir iletişim teknolojisi olmanın ötesinde, kolektif eylem biçimlerini dönüştüren bir alan olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle *aktivizm çağrısı* ile *dayanışma* kodlarının sıklıkla birlikte görülmesi, çevrim içi kampanyalarda bireysel tepkilerin ortak bir kimlik ve dayanışma zeminine evrildiğini göstermektedir. Benzer biçimde, *rejim eleştirisi* ve *özgürlük vurgusu* kodlarının birlikte kodlandığı segmentler, dijital mecralarda politik söylemin yeniden üretildiği ve ifade özgürlüğü taleplerinin güçlü biçimde dile getirildiği alanları temsil etmektedir. *Küresel boyut* kodunun diğer temalarla yüksek düzeyde örtüşmesi ise dijital eylemliliğin sınır-ötesi bir nitelik kazandığını ve yerel direniş biçimlerinin küresel bir dayanışma ağına eklemlendiğini göstermektedir. Son olarak, *adını söyle çağrısı* kodunun hem *özgürlük vurgusu* hem de *küresel boyut* kodlarıyla sıkça kesişmesi, dijitalleşme sürecinde kimlik politikalarının görünürlük kazanmasında çevrimiçi kampanyaların merkezi rolünü vurgulamaktadır. Bu bulgular, dijitalleşmenin yalnızca teknik bir dönüşüm değil, aynı zamanda politik, duygusal

ve kolektif bir eylemlilik alanı olarak anlaşılması gerektiğini göstermektedir. Çakışan kodlar modeli, bu çok boyutlu ilişkileri sistematik biçimde haritalandırarak, dijital aktivizmin sosyo-politik dinamiklerine dair daha derin bir kavrayış sunmuştur. Ayrıca *rejim eleştirisi* ve *küresel boyut* kodlarının örtüşmesi, dijitalleşmenin yerel politik sınırları aşarak küresel ölçekte ortak bir direniş söylemi oluşturduğuna da işaret etmektedir.

Sonuç olarak çakışan kodlar analizinden elde edilen bulgular, dijitalleşmenin bireysel söylemleri iki farklı düzlemde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bir yandan, *adını söyle çağrısı* ve *aktivizm çağrısı* kodlarının küresel boyut ile sıklıkla çakışması, bireysel seslerin dijital ortamda kısa süreliğine de olsa ulusötesi bir dayanışma söylemine eklemelendiğini göstermektedir. Öte yandan, *psikiyatrik suçlama* kodunun *rejim eleştirisi* ve *baskı-zorlama* kodlarıyla ilişkili biçimde yükselmesi, aynı dijital alanın rejim tarafından hareketi itibarsızlaştırmak üzere de kullanıldığını göstermektedir. Bu çift yönlü örüntü, dijitalleşmenin bireysel söylemleri otomatik olarak kalıcı bir küresel dayanışmaya dönüştüren tekdüze bir güç olmadığını; aksine hem dayanışma hem de itibarsızlaştırma potansiyeli taşıyan, sonucu önceden belirlenmemiş bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Bireysel direniş söylemleri, dijital medya aracılığıyla anlık olarak yerel bağlamlarını aşıp evrensel hak ve özgürlük söylemleriyle kesişebilmekte; ancak bu kesişmenin kalıcı bir dayanışma ağına dönüşmesi, dijital alanın dışındaki koşullara bağlı kalmaktadır.

Tartışma Ve Sonuç

Dijitalleşme süreci, bireysel eylemlerin en azından kısa bir süreliğine yerel sınırların ötesine taşınmasını ve küresel bir yankı ağı içerisinde yeniden anlam kazanmasını mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda dijital platformlar, bireysel eylemin öznel niteliğini geçici de olsa kolektif bir deneyim alanına dönüştürerek dayanışma ve direniş söylemlerinin görünür kılınmasına aracılık etmektedir. Ancak çalışmada incelenen Ahoo Daryaei örneği, dijital çağın bireyi her koşulda kalıcı bir küresel özneye dönüştürmediğini de açık biçimde ortaya koymaktadır. Daryaei'nin bireysel direnişi, dijital dolaşım sayesinde bir hafta boyunca İran bağlamının ötesine taşınmış; kadın bedeni, özgürlük söylemi ve politik muhalefet gibi temalar etrafında geçici bir küresel sembole dönüşmüştür. Ne var ki bu dönüşüm, kalıcı bir kolektif bilince eklemekten ziyade, hızla oluşup hızla sönümlenen bir dijital yankı örneğini oluşturmuştur.

Bu durum, dijital alanın özgürleştirici ve katılımcı niteliğinin yanı sıra denetimsiz, kutuplaştırıcı ve manipülatif yönlerini de tartışmaya açmaktadır. Zira, çalışmanın bulguları, Ahoo Daryaei hareketinin gerçek anlamda küresel bir etki yaratan Mahsa Amini hareketiyle karşılaştırıldığında belirgin bir farklılık taşıdığını göstermektedir. Mahsa Amini hareketi, aylarca süren, fiziksel sokak protestolarıyla desteklenen, diasporanın ve uluslararası kurumların sürekli sıcak tuttuğu, #MahsaAmini'nin 300 milyondan fazla *tweete* ulaştığı ve İran rejimini siyaseten sarsan bir kitlesel harekete dönüşmüştür. Ahoo Daryaei örneğinde ise yalnızca bir haftalık, 158 paylaşımdan oluşan sınırlı bir dijital yankı söz konusudur; olay, sokağa taşan

veya İran içinde kitlesel bir protestoya dönüşen bir etki yaratmadan sönümlenmiştir. Bu karşılaştırma, çalışmanın bulgularının iki tamamlayıcı teorik çerçeve üzerinden okunmasını mümkün kılmaktadır. İlk olarak, hareketin sokak temelli fiziksel destek olmaksızın kısa sürede sönümlenmesi, dijital aktivizme dönük kararsız yaklaşımı doğrulamaktadır: dijital katılım tek başına yeterli olmamış, fiziksel/örgütsel sürekliliğin yokluğunda güç dengeleri değişmeden kalmıştır (Sivitanides ve Shah, 2011). Bu bulgu, Gladwell (2010) ve Tufekci'nin (2017) dijital hareketlerin zayıf bağlar ve sınırlı örgütsel kapasite nedeniyle hızla büyüüp hızla söndüğü tezleriyle de örtüşmektedir. İkinci olarak, *psikiyatrik suçlama* kodunun (%21) *rejim eleştirisi* ve *baskı-zorlama* kodlarıyla birlikte yükselmesi, dijital alanın yalnızca pasif biçimde yetersiz kalmadığını, aynı zamanda rejim tarafından hareketi itibarsızlaştırmak üzere aktif olarak araçsallaştırıldığını da göstermektedir. Bu bulgu, Morozov'un (2011) dijitalleşmenin özgürleştirici olduğu kadar otoriter denetim ve manipülasyon aracı olarak da kullanılabileceği yönündeki karamsar yaklaşımını desteklemektedir. Bir diğer açıdan, *hashtag* temelli dayanışma ağları hızlı mobilizasyonun güçlü bir aracı olsa da eylemin anlamını yüzeyselleştirme veya simgesel düzeye indirgeme riski taşımaktadır. Bu nedenle dijitalleşmenin sunduğu katılım biçimleri, yalnızca niceliksel (yayılım, görünürlük) değil; niteliksel (derinlik, süreklilik, kurumsallaşma) boyutlarıyla da sorgulanmalıdır. Örneğin bir kullanıcı tarafından dile getirilen dayanışmanın gerçek uluslararası eylem gerektirdiği söylemi, tam da bu kararsız/karamsar çerçevenin öngördüğü sonucu işaret eder niteliktedir: yalnızca dijital platformlarda söylem üretmenin ve/veya protestoları izlemenin yeterli olmayacağı, aktif ve sürdürülebilir bir eylem içinde bulunma gerekliliği vurgulanmaktadır.

Çalışmanın bulguları, bireysel eylemlerin küresel boyuta taşınmasında “kolektif aidiyet söyleminin” görece belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Dijital ortamda kurulan bu söylem, bireylerin benzer deneyim ve duygular üzerinden birbirine temas etmesini sağlayarak bir tür sanal cemaat üretmektedir. Ancak bu cemaatin sınırları geçirgendir; duygusal mobilizasyon hızla kolektif bir bilince dönüşebilse de aynı hızda sönümlenebilmektedir. Bu nedenle, dijital dayanışmanın sürdürülebilirliği, yalnızca paylaşım sıklığına değil, eylemin politik derinliğine ve sembolik anlam üretme kapasitesine bağlıdır. Daryaei örneği de bu bağlamda, bireysel bir direnişin kolektif bir söyleme dönüşüm sürecini gösterirken, aynı zamanda dijital ağların bu söylemi nasıl dönüştürdüğünü, yeniden çerçevelediğini ve kimi zaman araçsallaştırdığını da düşündürmektedir. Şöyle ki dijital eylemler yalnızca anlık tepkiler değil, geçmiş deneyimlerin dijital ortamda yeniden çağrıldığı ve yeniden anlamlandırıldığı süreçlerdir. Daryaei örneğinde görülen direniş, tekil bir tepki olmaktan ziyade, geçmişte benzer baskı ve direniş deneyimlerinin, *#Metoo*, *#MahsaAmini*, *Hitler rejim benzetmesi* alt kodlarında görülen örnekler gibi, dijital alanda yeniden hatırlatılmasıyla anlam kazanmıştır. Bu bağlamda dijital platformlar, toplumsal belleğin güncellendiği, geçmiş olayların bugünün direniş söylemleriyle iç içe geçtiği bir “dijital arşiv” işlevi görerek *hashtag*'ler, paylaşımlar ve görsel semboller, bireysel eylemleri tarihsel bir zincire eklemleyerek süreklilik hissi yaratmaktadır. Ayrıca etkileşimi ve görünürlüğü artırmak açısından dijital platformlarda uluslararası kuruluşların ya da tanınmış kişilerin etiketlenmesi

de önemli bir stratejidir. Bu durum, yalnızca destek çağrısı olarak değil, aynı zamanda bir baskı aracı ve farkındalık yaratma yöntemi olarak da işlev görmektedir. Küresel ölçekte kısa süreli tekrarlanan eylemler, bu tür dijital müdahaleler aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşmakta ve tartışma alanı genişlemektedir. Ahoo Daryaei örneğinde ise bu genişleme, kalıcı bir kurumsal takip ve sokak temelli destek üretmediği için, dijital arşive kaydedilen ancak siyasi sonuç doğurmayan geçici bir anımsatma düzeyinde kalmıştır.

Çalışmada izlenen içerik ve tematik analiz yöntemleri, dijital eylemlerin söylemsel yapısını çözümlemek ve bireysel eylemin küresel ölçekte nasıl bir anlam kazandığını ortaya koymak amacıyla tercih edilmiştir. Bu yöntemler aracılığıyla, kullanıcı paylaşımlarında öne çıkan temalar sistematik biçimde sınıflandırılmış; “dayanışma”, “direniş”, “kadın bedeni”, “özgürlük” ve “rejim” gibi kavramların sıklıkla tekrarlandığı görülmüştür. Kodlama süreci, veriler arasındaki anlam örüntülerini görünür kılarken; aynı zamanda bireysel söylemlerin kolektif bir bilince nasıl eklemlendiğini de göstermiştir. Oluşturulan temaların birbirleriyle sıkça kesişmesi, temalar arası ilişkilerin tutarlılığını ve söylem düzeyinde bir ortak bilinç üretimi çabasını desteklemektedir. Bu durum, dijital platformlarda farklı coğrafyalardan gelen kullanıcıların ortak bir duygu ve politik konum etrafında birleştiğini, dolayısıyla küresel ölçekte bir kolektif aidiyet alanı oluştuğunu göstermektedir. Böylelikle içerik analizinin sağladığı niceliksel veri desteğiyle birlikte tematik analizden elde edilen nitel bulgular, eylemin yalnızca bir bireysel direniş değil, dijital etkileşimler aracılığıyla biçimlenen ağsal bir kolektif kimlik üretimi çabasına dönüşme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, dijital platformlarda farklı coğrafyalardan gelen kullanıcıların en azından kısa bir süreliğine ortak bir duygu ve politik konum etrafında birleşerek bir cemaat oluşturma çabasında göstermektedir; ancak bulgular bölümünde ayrıntılandırıldığı üzere bu birleşme, kalıcı bir kolektif aidiyet alanından ziyade, sınırlı bir zaman dilimiyle kayıtlı, kırılğan bir dijital yakınlaşma olarak değerlendirilmelidir. Böylelikle içerik analizinin sağladığı niceliksel veri desteğiyle birlikte tematik analizden elde edilen nitel bulgular, eylemin yalnızca bir bireysel direniş olmanın ötesine geçerek dijital etkileşimler aracılığıyla geçici de olsa ağsal bir kolektif kimlik ürettiğini, ancak bu üretimin sürekliliğinin rejim kaynaklı çerçevelmeler karşısında sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Öte yandan, bu yöntemsel yaklaşım dijital eylemliliğin doğasına ilişkin önemli bir eleştirel boyutu da açığa çıkarmaktadır. Kullanıcı söylemlerinin belirli temalar etrafında yoğunlaşması, bir yandan ortak bir bilincin varlığına işaret ederken, diğer yandan dijital platformların algoritmik yapısının hangi söylemleri öne çıkardığına dair sorgulamayı da gerekli kılmaktadır. Bu yönüyle analiz, yalnızca dayanışma pratiklerini değil, aynı zamanda dijital kamusal alanın söylemsel seçiciliğini de görünür kılmıştır. Böylelikle çalışmada kullanılan yöntem, hem veriye dayalı bir sistematik sunmuş hem de dijital eylemliliğin ideolojik ve politik katmanlarını anlamlandırmaya olanak tanımıştır.

Sonuç olarak, dijitalleşme süreci bireysel eylemlere anlık ve güçlü bir görünürlük kazandırabilen, ancak bu görünürlüğü otomatik olarak kalıcı bir küresel harekete dönüştürmeyen çift yönlü bir siyasal iletişim biçimi üretmiştir. Ahoo Daryaei örneği, bu çift

yönlülüğü somut biçimde göstermektedir: hareket, sokak temelli fiziksel destek ve kurumsal süreklilik olmaksızın bir haftada sönmülenerek dijital kararsızlık tezini doğrularken; rejimin psikiyatrik suçlama söylemini aktif biçimde araçsallaştırması, dijital alanın iktidar tarafından da bir denetim/manipülasyon aracına dönüştürülebileceğini göstererek dijital karamsarlık tezini desteklemiştir. Dolayısıyla dijital aktivizm ne bütünüyle özgürleştirici ne de bütünüyle manipülatif bir alan olarak okunabilir; aksine, sonucu önceden belirlenmemiş, fiziksel ve kurumsal koşullara bağlı kırılğan bir müzakere alanı olarak değerlendirilmelidir. Zira, belirleyici olan yalnızca dijital eylemliliğin görünürlük dinamikleri değil; hangi koşullarda dijital yankının sokak temelli harekete evrildiğini, hangi koşullarda ise rejim kaynaklı çerçevelmelerle etkisizleştirilerek sönmüldüğüdür.

- 1 Bir diğeri ise kodlamalarda da yer verilen #Metoo Hareketidir. #Metoo ifadesi ilk kez 2006 yılında sivil haklar aktivisti Tarana Burke tarafından kullanılmış ve bu kullanımda özellikle siyahi kadınlar üzerindeki cinsel şiddet etkisi ifade edilmeye çalışılmıştır. Hareketin “empati yoluyla güçlenme” fikrine dayandığı ve “iyileşmenin bir varış noktası değil, bir yolculuk olduğu” inancına dayandığı ifade edilmektedir (Sarraf Speicher, 2023, s. 2). Amerikalı aktivist Allysa Milano, Hollywood yapımcısı Harvey Weinstein’nin cinsel saldırı haberlerini okuduğu sırada bir arkadaşından gelen öneri mesajı, *hashtag* aktivizm etkisini gözler önüne sermiştir. “Bir arkadaşımın önerisi: Cinsel tacize veya saldırıya uğrayan tüm kadınlar durum olarak İben de’ yazarsa, insanlara sorunun büyüklüğü hakkında bir fikir verebiliriz.” mesajının Twitter# üzerinden paylaşılması ve binlerce yanıt alması, cinsel tacizin küresel boyutta konuşulmasına olanak sağlamıştır (Milano, 2017). 2017 yılında Twitter üzerinden ilgili ifade hızla yayılarak küresel bir toplumsal harekete dönüşmüştür. Bireyler, maruz kaldıkları taciz deneyimlerini Twitter’da anlatarak aynı hashtag üzerinden kolektif bir dayanışma ağı oluşturmuşlardır. Örneğin Hollywood sinemasındaki kadınlar benzer durumlar yaşadıklarını ve yalnız olmadıklarını art arda gelen paylaşımlar sayesinde öğrenebilmişlerdir. Dayanışma ağının bir sonucu olarak 1 Ocak 2018’de *Time’s Up* fonu kurulmuş ve kadınların yasal savunması için para ve avukat desteği toplanmıştır (Kayhan, 2021).
- 2 Halk arasında bilinen adıyla “ahlak polisi”
- 3 Daryaei’nin iki çocuk annesi ve eşinden ayrı olduğu vurgusu, alınan tweetlerde sıkça geçtiği ve bunun bir çerçeveleme örneği oluşturması bakımından yapılmıştır.
- 4 İlgili dizideki konu, kadınların bedenleri, hayatları, tüm hakları konusunda eril bir otorite tarafından karar verilmesi şeklinde özetlenebilir. Dizideki kadınlar yalnızca doğurma görevine sahiptir. Daha fazla bilgi için: https://www.imdb.com/title/tt5834204/?ref_=nv_sr_srgs_1_tt_6_nm_1_in_0_q_handmai.

Kaynakça

- Ahmadi, T. (2024). Women, Life, Freedom: a feminist revolution against police atrocity. *Jump Cut: A Review of Contemporary Media* 62. <https://www.ejumpcut.org/archive/JC62.2024/TaniaAhmadi/>
- Anderson, B. (1995). *Hayali cemaatler: milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*. (Çev. İ. Savaşır) İstanbul: Metis Yayınları.
- Apak, D. (2019). Dezenformasyon ve algı yönetimi bağlamında bilişimsel propaganda kavramı. D. Doğanılmaz Duman ve Ö. Bilgili (Ed.), *Siyaset ve İktisat: Aktörler, Kurumlar, Tartışmalar* içinde (ss. 3-26.). Bursa: Dora Yayınları.

- Bortree, D. S. ve Seltzer, T. (2009). Dialogic strategies and outcomes: An analysis of environmental advocacy groups' Facebook profiles. *Public Relations Review*, 35(3), 317-319. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2009.05.002>.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Çaha, Ö. (2020). Yeni medya ve değişen toplumsal hareketler. *Bilişim Teknolojileri ve İletişim: Birey ve Toplum Güvenliği* içinde (ss. 247-264). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Danesh, A. ve Athari, S. H. (2024). Cyber activism in Iran: A case study. *Social Media + Society*, 10(3), 1-12. <https://doi.org/10.1177/20563051241279258>.
- Dictionaries. (2025c). *Oxford learners dictionaries*.Erişim adresi <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/activism>
- Dictionary. (2025a). *Oxford learners dictionaries*.Erişim adresi https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/action_1
- Dictionary. (2025b). *Oxford learners dictionaries*.Erişim adresi <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/movement>
- Foucault, M. (2017). *Deliliğin tarihi*. (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Gladwell, M. (2010). Small change: why the revolution will not be tweeted?. The new yorker, Erişim adresi <https://www.newyorker.com/magazine/2010/10/04/small-change-malcolm-gladwell>.
- Habertürk, H. (2024). *Ahoo Daryaeinin İran'da dikkat çeken protestosu*.Erişim adresi <https://hthayat.haberturk.com/ahoo-daryaei-nin-iran-da-dikkat-cekten-protestosu-1084255>.
- Howard, J. (2024). Iran says woman detained after undressing released without charge. *BBC News*.Erişim adresi <https://www.bbc.com/news/articles/cwy42vxd99po>
- Human Rights Activists News Agency (HRANA), (2022) Woman, life, freedom: detailed report of 20 days of protest across Iran, fairfax: human rights activists. <https://bit.ly/3EVRT0s>.
- Kassam, A. (2024). Iran arrests woman who stripped in protest at 'abusive' dress code policing.*The Guardian*. Erişim adresi <https://www.theguardian.com/world/2024/nov/03/woman-arrested-in-iran-after-stripping-during-anti-harassment-protest>.
- Kayhan, A. (2021). *Me Too hareketi*.Erişim adresi https://feministbellek.org/metoohareketi/#_ftn5.
- Lavender, A. ve Peetz, J. (2022) On protest, *Performance Research*, 27(3-4), 1-12, DOI: 10.1080/13528165.2022.2155388.
- Milano, A. (2017, Aralık 1). Alyssa Milano on the #MeToo movement: 'IWe're not going to stand for it any more'. (N. Sayej, Röportaj Yapan) *The Guardian*.Erişim adresi <https://www.theguardian.com/culture/2017/dec/01/alyssa-milano-mee-too-sexual-harassment-abuse>.
- Morozov, E. (2011). *The net delusion: the dark side of internet freedom*. New York: PublicAffairs.
- Mutlu, E. (2017). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Oliphant, R. ve Makoi, A. (2025). How an Iranian student who stripped to her underwear became a symbol of resistance. *The Telegraph*. Erişim adresi <https://www.telegraph.co.uk/news/2024/11/15/how-ahoo-daryaei-became-a-symbol-of-resistance/>.

- Prier, J. (2017). Commanding the trend: social media as information warfare. *Strategic Studies Quarterly*, 11(4), 50-85. Erişim adresi <https://www.jstor.org/stable/26271634>.
- Rheingold, H. (2000). *Virtual community*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Rucht, D. ve Neidhardt, F. (2010). Towards a İmovement society'? On the possibilities of institutionalizing social movements. *Social Movements Study*, 1(1), 7-30. <https://doi.org/10.1080/14742830120118873>.
- Sarraf Speicher, K. (2023). Patterning memories of sexual violence using the #MeToo hashtag. *Computers and Composition*, 67, 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.compcom.2023.102750>.
- Sebastian, B. (2025). Critical media literacy and feminist protest: review of Media and Feminist Protest in Iran: My camera is my Weapon by L. May. *Media Asia*, 1-5. <https://doi.org/10.1080/01296612.2025.2463506>.
- Sivitanides, M. ve Shah, V. (2011). The era of digital activism. *Conference for Information Systems Applied Research* (s. 1-8). Wilmington North Carolina, USA: EDSIG (Education Special Interest Group of the AITP).
- Sözlük. (2022). *Türk Dil Kurumu*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tiryaki, S. ve Mohammed, R. (2023). Yeni medya çağında dijital diaspora. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 50-59. Erişim adresi <https://izlik.org/JA33XP53XA>.
- Tufekci, Z. (2017). *Twitter and tear gas: the power and fragility of networked protest*. New Haven: Yale University Press.
- Ünür, E. (2019). Belediyelerin online siyasal iletişim faaliyetleri. D. Doğanyılmaz Duman ve Ö. Bilgili (Ed.). *Siyaset ve İktisat: Aktörler, Kurumlar, Tartışmalar* içinde (ss. 27-59.). Bursa: Dora Yayınları.
- Ünür, E. ve Doğanyılmaz Duman, D. (2024). Yeni nesil aktivizm ve dönüşen aktörleri kapsamında disney+ boykotu'nun etkinliğinin incelenmesi. *Yeni Medya* 17, 196-215. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1439159>
- Yanık, C. ve Öztürk, M. (2015). Toplumsal hareketlerin dönüşümü üzerine bir değerlendirme. *Mukaddime Dergisi*, 5(1), 45-63. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.03703>.
- Yıldırım, Y. (2020). *Sosyal forumdan öfkeli lerie*. İstanbul: İletişim Yayınları.